

Боровик М. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова*

Borovyk M. V.

*PhD in Economics, Associate Professor,
Assistant Professor at the Department of Management and Administration
O.M. Beketov National University in Urban Economy in Kharkiv*

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано визначення поняття «інформація», запропонованого різними авторами, розкрито його сутність та зміст та пов'язаного з ним поняття «дані». Дано авторське визначення поняття «інформація». Розглянуто інформацію у контексті сталого розвитку закладів вищої освіти. Дано визначення поняття «сталий розвиток закладу вищої освіти». Охарактеризовано сутність інформаційно-комунікаційного забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти. Визначено зміст інформації як основи інформаційно-комунікаційного забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти.

Ключові слова: інформація, вища освіта, сталий розвиток, сталий розвиток закладів вищої освіти, інформаційно-комунікаційне забезпечення, інформаційно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти.

Вступ та постановка проблеми. Сучасний стан освітньої системи в Україні вимагає здійснення певного комплексу заходів, які забезпечать підвищення ефективності її функціонування та сприятимуть розвитку всіх складових елементів освітньої системи у довгостроковій перспективі. При цьому основна увага повинна приділятися саме діяльності закладам вищої освіти як головному суб'єктам освітньої системи в Україні, а також ефективному використанню наявних у їх розпорядженні ресурсів, використання яких дасть змогу забезпечити досягнення сталого розвитку закладів вищої освіти. Все це зумовлює необхідність дослідження ресурсного забезпечення закладів вищої освіти та виділення саме тих ресурсів, ефективне використання яких у жорстких умовах конкурентного розвитку сучасної економіки сприятиме забезпеченню сталого розвитку закладів вищої освіти. В умовах розвитку інформаційного суспільства саме інформація стає одним із головних джерел та ресурсів отримання конкурентних переваг на ринку освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку діяльності закладів вищої освіти присвячено праці таких учених-економістів як: В.М. Андрієнко, Л.М. Віткін, В.В. Вітлінський, Т.А. Гаврилова, С.С. Гаркавенко, Н.Л. Казарінова, О.В. Куклін, В.А. Лужецький, В.Л. Макаров, М.Я. Магвіїв, Т.Є. Оболенська, О.В. Пащенко, В.Н. Тимохін, Г.О. Ус та багато інших. Визначення сутності інформації досліджувалося у працях К. Шеннона, Н. Вінера, Ф. Махлупа, М. Порат, І. Нонака, Х. Такеучи, Б. Когут, У. Зандера, Ж. Сапіра, О.О. Шевченко, В.С. Пономаренко, І.В. Гончарової, Я.Л. Шрайберга, М.В. Гончарова, А.Б. Козловської та ін. Однак, незважаючи на значну кількість робіт, присвячених цій тематиці, виділення саме інформації як одного зі стратегічних ресурсів, ефективне використання якого дасть змогу закладам вищої освіти забезпечити їх сталий розвиток, і досі залишається актуальним питанням, яке потребує подальших ґрунтовних теоретичних досліджень.

Метою роботи є дослідження наявних підходів до визначення сутності поняття «інформація» як економічної категорії, необхідно простежити її зв'язок із поняттям

«дані», а також визначити роль інформації у досягненні сталого розвитку закладів вищої освіти як основи його інформаційно-комунікаційного забезпечення.

Результати дослідження.

Перш ніж досліджувати інформацію як ресурс та основу інформаційно-комунікаційного забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти, необхідно визначити зміст та сутність цього поняття як економічної категорії.

Дослідження різних боків використання категорії «інформація» має досить довгу історію починаючи із 60-х років минулого століття. При цьому поняття «інформація» виявляється основоположним практично для всіх сфер людської діяльності. Інформаційні технології старше за будь-які інші технології, а інформаційні комунікації існують рівно стільки ж, скільки існує життя на Землі.

Термін «інформація» походить із латинської *informatio*, що означає ознайомлення, викладення, роз'яснення [1]. З філософського погляду «інформація є відображення реального світу та є однією з основних універсальних властивостей матерії» [2; 3]. У загальному філософському розумінні інформація – це певні відомості, сукупність певних даних, знань [4]. Також інформацію визначають як відомості, подані одними людьми іншим людям усним, письмовим або будь-яким іншим способом [5].

В Україні основним документом, що визначає роль інформації в суспільстві та її правовий статус, є Закон України «Про інформацію», згідно з яким «інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [6].

У найзагальнішому сенсі інформація являє собою позначення деякої форми зв'язків або залежностей об'єктів, явищ, розумових процесів. Інформація – поняття, абстракція, що належить до певного класу закономірностей матеріального світу та його відображення у людській свідомості. Залежно від сфери, у якій ведеться дослідження, і від класу завдань, для яких вводиться поняття інформації, дослідники підбирають для нього різні визначення [3].

Останніми роками значення інформації в житті суспільства стрімко зростає, при цьому змінюються методи роботи з інформацією, розширюються сфери застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій. Складність такого явища, як інформація, його багатоплановість, широта сфери застосування та швидкий розвиток відбиваються у постійній появі нових тлумачень цього поняття. У результаті дослідження літературних джерел (табл. 1) встановлено відсутність єдиного взаємоузгодженого підходу до визначення цього поняття.

Проведений аналіз різних підходів до тлумачення поняття «інформація» дає змогу стверджувати, що хоча цей термін інтуїтивно зрозумілий кожній людині, проте загально визнаного наукового трактування цього поняття досі не має. У переважній більшості авторів існує своє розуміння інформації, іноді в чомусь вони співвідносяться, але нерідко зовсім не співпадають. Усе розмаїття поглядів на інформацію більш-менш чітко вкладається у дві провідні моделі, одна з яких трактує інформацію як невід’ємна властивість матерії, її атрибут («атрибутивна концепція»), а інша – як невід’ємний елемент самоврядних (технічних, біологічних, соціальних) систем, як функцію цих систем («функціонально-кібернетична концепція») [3].

Деякі автори ототожнюють поняття «інформація» та «дані», у працях деяких науковців ототожнюються

поняття «інформація» та «знання». Так, С. Ожегов [1] визначає дані як відомості, необхідні для будь-якого висновку, рішення, процедури (наприклад, багато даних, цифрові дані). В. Лобацький [1, с. 52] визначає дані як зрозумілі відомості, факти, виміри, сигнали, які в процесі роботи підлягають систематизації у вигляді таблиць, графіків, діаграм, оформляються у формі довідників, баз даних. На думку О.О. Шевченко [1, с. 224], дані – це сукупність різних об’єктивних фактів, які перетворюються на інформацію шляхом контекстуалізації, категоризації, підрахунку, корекції, стиску. Дані – це лише код, що не несе сам по собі ніякого змісту. М.В. Гаврилов та В.А. Климов [1] визначають дані як відомості, отримані шляхом вимірювання, спостереження, обчислення; представлені у формі, придатній для постійного зберігання, передачі, обробки.

Більшість прийнятих сьогодні підходів до визначення інформаційного ресурсу заснована на занадто вузькому розумінні інформації як відомостей і даних. Вивчення наукових поглядів щодо сутності поняття «дані» дало змогу виявити: деякі автори ототожнюють поняття «дані» з поняттям «інформація»; в інших дослідженнях кожне з понять існує окремо. Однак ці поняття тісно пов’язані між собою та поглиблюють і розширюють одне одного. На основі проведених досліджень можна стверджувати, що дані виступають як форма представлення інформації,

Таблиця 1

Визначення поняття «інформація»

Автор	Визначення
	Інформація – це:
К. Шеннон [7]	1) невизначеність, що скорочується; 2) міра впорядкування, яка зменшує загальну невизначеність та інформаційну ентропію, а також доступна для вимірювання; 3) комунікація, зв’язок, у процесі якої усувається невизначеність
Н. Вінер [8]	1) специфічна субстанція; 2) і не матерія, і не енергія; 3) позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу
Ф. Махлуп [9]	необхідне середовище, матеріал для витягання або створення знань, а інформувати означає передавати знання, яке може бути результатом інформації
М. Порат [10]	дані, які були організовані і передані
І. Нонака, Х. Такеучи [11]	потік повідомлень, а знання створюється із цього потоку та залежить від думок та переконань його власника
Б. Когут, У. Зандер [12]	1) знання, яке може бути передане без втрати цілісності; 2) форма знання
Ж. Сапір [13]	будь-які відомості, витягнуті, які можуть бути почерпнуті із сигналу і додані до наявного знання
Ф. Дрекке [14]	продукт, із якого можливо отримати знання.
В. Дресвянніков [15]	це своєрідна сировина для створення знання
Я.Л. Шрайберг, М.В. Гончаров [16]	всі відомості, що є об’єктом зберігання, передачі і перетворення
А.П. Єршов, Н.М. Шанський [17]	зміст повідомлення або сигналу; відомості, що розглядаються у процесі їх передачі або сприйняття, що дають змогу розширити знання про цікавить об’єкти
Р.Д. Базел, Д.Ф. Кокс, Р.В. Браун [18]	1) усі об’єктивні факти й усі припущення, які впливають на сприйняття людиною, яка приймає рішення, сутності і ступеня невизначеностей, пов’язаних із даною проблемою або можливістю (у процесі управління); 2) все, що потенційно дасть змогу знизити ступінь невизначеності, будь то факти, оцінки, прогнози, узагальнені зв’язки або чутки
В.С. Пономаренко, І.В. Гонтарєва [19]	практичні та теоретичні знання, відомості, дані, залучені із зовнішнього середовища й накопичені у процесі господарської діяльності, які можуть бути використані на підприємстві як чинник підвищення ефективності
Я.Л. Шрайберг, М.В. Гончаров [20]	всі відомості, що є об’єктом зберігання, передачі і перетворення
А.Б. Козловська [21]	знання (дані), включені безпосередньо в комунікативний процес
О.О. Шевченко [24]	дані, що мають зміст, декодовані за допомогою ключа-контексту

Джерело: складено автором

найчастіше у електронному вигляді та/або на матеріальних носіях.

У менеджменті під інформацією розуміються відомості про об'єкт управління, явища зовнішнього середовища, їхні параметри, властивості і стан на конкретний момент часу. Інформація є предметом управлінської праці, засобом обґрунтування управлінських рішень, без яких процес впливу керуючої підсистеми на керовану та їх взаємодія неможливі. У цьому сенсі інформація виступає основоположною базою процесу управління.

Вчені-економісти розглядають інформацію як відомості у сфері економіки, які необхідно фіксувати, передавати, зберігати й обробляти для використання в управлінні як господарством країни у цілому, так і окремими його об'єктами. З економічного погляду інформація дає змогу сформулювати рішення, як ефективніше й економічно вигідніше організувати процес виробництва товарів і послуг.

Економічна інформація переважно дискретна і складається з окремих повідомлень, тобто комплексів значень, що характеризують конкретні факти, предмети, явища, господарські операції тощо. Кожне повідомлення може бути представлено у вигляді чергування імпульсів, букв, цифр або інших символів [3].

Таким чином, інформація з економічного погляду – це стратегічний ресурс, один з основних ресурсів зростання продуктивності діяльності будь-якої організації. Інформація – основа діяльності суб'єктів господарювання у жорстких умовах зовнішнього середовища та невизначеності, при цьому саме інформація дає змогу встановлювати стратегічні цілі і завдання, що стоять перед організацією, і використовувати можливості, що відкриваються; приймати обґрунтовані та своєчасні управлінські рішення; координувати дії різних структурних підрозділів організації, спрямовуючи їх зусилля на досягнення загальних цілей. Також інформація є основою інформаційно-комунікаційного забезпечення діяльності будь-якої організації.

Результатом роботи з інформацією у системі інформаційно-комунікаційного забезпечення сталого розвитку закладу вищої освіти може стати обґрунтування необхідності прийняття ефективних управлінських рішень в умовах невизначеності для забезпечення сталого розвитку. Тобто основою інформації є дані, представлені в електронному вигляді та/або збережені на матеріальних носіях, які виступають базою у процесі управління.

Отже, на основі проведеного дослідження під інформацією слід розуміти сукупність даних, які носять інформаційний характер, представлених в електронному вигляді в певний період часу, необхідних для створення/отримання знання та які можуть бути використані в діяльності різних соціально-економічних систем для досягнення запланованих результатів діяльності.

Розглядаючи інформацію у контексті діяльності закладів вищої освіти, можна зазначити, що інформація є основою його інформаційно-комунікаційного забезпечення

та саме від ефективного використання інформації залежать результати діяльності закладу вищої освіти та його сталий розвиток.

При цьому, враховуючи особливості функціонування закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг, пропонується під сталим розвитком закладів вищої освіти розуміти довготривалу сукупність процесів кількісних та якісних змін у його діяльності, які зумовлюють незворотне збалансоване поліпшення основних його рейтингових показників та посилення адаптивних здатностей щодо протистояння негативній дії зовнішнього середовища та чинників внутрішнього характеру за ефективного використання наявного потенціалу за рахунок ефективного управління інформаційно-комунікаційним забезпеченням, використовуючи дані, інформацію, знання та комунікації як основні ресурси, що сприяють досягненню сталого розвитку закладу вищої освіти.

Висновки. Таким чином, інформація належить до стратегічних ресурсів та виступає основою інформаційно-комунікаційного забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти. Ефективне використання інформації сприятиме досягненню закладу вищої освіти певних конкурентних переваг на ринку освітніх послуг. Саме тому останніми роками стрімко підвищується вплив якісної інформації на досягнення стратегічної мети діяльності закладів вищої освіти.

На основі проведеного дослідження визначення поняття «інформація» запропоновано його авторське визначення: інформація являє собою сукупність даних, які носять інформаційний характер, представлених в електронному вигляді в певний період часу, необхідних для створення/отримання знання та які можуть бути використані в діяльності різних соціально-економічних систем для досягнення запланованих результатів діяльності.

Сталий розвиток закладу вищої освіти залежить від ефективного використання ресурсів, якими він володіє. У сучасних умовах господарювання саме інформація виступає унікальним ресурсом, який дасть змогу забезпечити сталий розвиток закладу вищої освіти як специфічної соціально-економічної освітньої системи. Одним із найважливіших призначень інформації є усунення та зменшення невизначеності, що в результаті сприяє досягненню сталого розвитку будь-яких соціально-економічних систем, зокрема закладів вищої освіти. Для цього необхідно володіти повною, достовірною, своєчасною, актуальною інформацією, отриманою на основі відповідних даних.

Однак слід зауважити, що інформація без певного опрацювання не може служити основою для прийняття управлінських рішень. Отримати таку інформацію можна шляхом створення системи інформаційно-комунікаційного забезпечення та ефективно управління нею. Створення такої системи потребує подальших наукових досліджень. При цьому саме інформація виступає основою системи інформаційно-комунікаційного забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Кормич Б.А. Інформаційне право: підручник. Харків: БУРУН і К., 2011. 334 с.
2. Информатика: Энциклопедический словарь для начинающих / сост. Д.А. Поспелов. Москва: Педагогика-Пресс, 1994. 352 с.
3. Понятие информации, данных, знаний. URL: <http://market-pages.ru/infteh/2.html>.
4. Философский словарь / под ред. М.М. Розенталя. Москва: Политиздат, 1972. С. 153.
5. Большая советская энциклопедия. Москва: Советская энциклопедия. 1980. 1600 с.
6. Закон України «Про інформацію» № 2657-12. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 48. Ст. 650. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
7. Шеннон К.Е. Работы по теории информации и кибернетике. Москва: Иностранная литература, 1963. 832 с.

8. Винер Н. Кибернетика, или Управление и связь в животном и машине; пер. с англ. И.В. Соловьева и Г.Н. Поварова; под ред. Г.Н. Поварова; 2-е изд. Москва: Наука; Главная редакция изданий для зарубежных стран, 1983. 344 с.
9. Machlup F. The production and distribution of knowledge in the United States. Princeton: Princeton University Press, 1962. 416 p.
10. Porat M., Rubin M. The Information Economy: Development and Measurement. Washington: Scientific Review, 1978. 128 p.
11. Nonaka I., Takeuchi H. The Knowledge – Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation. N.Y., 1995. 284 p.
12. Kogut B., Zander U. Knowledge of the Firm, Combinative Capabilities, and the Replication of Technology. Organization Science. 1992. Vol. 3. № 3. P. 383–397.
13. Сапир Ж. К экономической теории неоднородности систем: Опыт исследования децентрализованной экономики; пер. с фр. под науч. ред. Н.А. Макашовой. Москва: ВШЭ, 2001. 248 с.
14. Dretske F. Knowledge and the Flow of Information. Chicago: Center for the Study of Language and Information, 1999. 273 p.
15. Дресвянников В.А. Управление знаниями организации: учеб. пособ. Москва: КНОРУС, 2010. 344 с.
16. Шрайберг Я.Л., Гончаров М.В. Справочное руководство по основам информатики и вычислительной техники. Москва: Финансы и статистика, 1990. 32 с.
17. Терминологический словарь по основам информатики и вычислительной техники / под ред. А.П. Ершова, Н.М. Шанского. Москва: Просвещение, 1991. 159 с.
18. Баззел Р.Д., Кокс Д.Ф., Браун Р.В. Информация и риск в маркетинге; пер. с англ. под ред. М.Р. Ефимовой. Москва: Финстатинформ, 1993. 95 с.
19. Пономаренко В.С., Гончарова І.В. Методологія комплексного оцінювання ефективності розвитку підприємств: монографія; за заг. ред. докт. екон. наук, проф. В.С. Пономаренко. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 404 с.
20. Шрайберг Я.Л., Гончаров М.В. Справочное руководство по основам информатики и вычислительной техники. Москва: Финансы и статистика, 1990. 32 с.
21. Козловская А.Б. Свойства и функции информации в кратком газетном сообщении. Гуманітарний вісник. Тем. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». 2012. Дод. 1. Вип. 27. Т. V(38). С. 204–208.
22. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Словарь русского языка. Москва: Азбуковник, 1997. 354 с.
23. Лобацкий В.В. Управление знаниями (технологии, извлечения и измерения знаний). Москва: Современ шк., 2006. 392 с.
24. Шевченко О.О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
25. Гаврилов М.В., Климов В.А. Информатика и информационные технологии : учебник для СПО; 4-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрайт, 2018. 383 с.

ИНФОРМАЦИЯ КАК ОСНОВА ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация. В статье проанализированы определения понятия «информация», предложенные разными авторами, раскрыты его сущность и содержание и связанного с ним понятия «данные». Дано авторское определение понятия «информация». Рассмотрена информация в контексте устойчивого развития высших учебных заведений. Дано определение понятия «устойчивое развитие учреждения высшего образования». Охарактеризована сущность информационно-коммуникационного обеспечения устойчивого развития высших учебных заведений. Определено содержание информации как основы информационно-коммуникационного обеспечения устойчивого развития высших учебных заведений.

Ключевые слова: информация, высшее образование, устойчивое развитие, устойчивое развитие высших учебных заведений, информационно-коммуникационное обеспечение, информационно-коммуникационное обеспечение устойчивого развития высших учебных заведений.

INFORMATION AS A BASIS OF INFORMATION AND COMMUNICATION SUPPORT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary. The article analyzes the definitions of the "information" concept proposed by different authors, reveals the essence and content of the "information" concept and the associated "data" concept. The author's definition of the concept "information" is given. Information is considered in the context of sustainable development of higher education institutions. The definition of the concept of "sustainable development of institutions of higher education" is given. The essence of information and communication support of sustainable development of higher educational institutions is characterized. The content of information is defined as the basis for information and communication support for the sustainable development of higher education institutions.

Key words: information, higher education, sustainable development, sustainable development of higher education institutions, information and communication support, information and communication support for sustainable development of higher education institutions.